

Едуард Білоус
(м. Житомир)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПАРТІЙНО-РАДЯНСЬКОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ В 1944 - 1945 РОКАХ

Тема формування та особливостей функціонування партійно-радянської номенклатури в західних областях України впродовж 1944 – 1945 років досі не стала окремим предметом наукового інтересу сучасних дослідників. Між тим, джерельна база визначеної нами наукової проблеми є досить об'ємною. Залучені нами архівні документи дозволяють зробити висновок про кількісну перевагу серед керівних партійно-радянських кадрів вищої і середньої ланки управлінського апарату представників зі східних регіонів України і, меншою мірою, СРСР.

Опрацювання значного масиву документальних джерел та історіографічного наукового доробку дало підстави для висновку, що основними джерелами формування кадрового потенціалу партійних та радянських органів влади західних областей України виступали: 1) відряджені за спеціальним розпорядженням ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У спеціалісти зі східних областей України та СРСР; 2) демобілізовані бійці Червоної армії; 3) колишні учасники партизанських загонів та підпільних груп; 4) партійні та радянські функціонери, які працювали в регіоні у довоєнний період (1939 – 1941 рр.); 5) місцеві комуністи, комсомольці, безпартійні активісти – прихильники радянської влади.

Основні принципи формування партійно-радянської номенклатури у визначений нами відрізок часу лежали не стільки в площині їх практично-професійної підготовки, скільки політико-ідеологічної благонадійності. Принциповою вимогою «до професійних управлінців під час включення їх до партійно-радянської номенклатури було дотримання номенклатурного принципу управління, тобто беззастережного підпорядкування і виконання директив вищих державно-партійних органів нижчими ланками управління. Останньому положенню, а саме суворій дисциплінованості, якнайкраще відповідали демобілізовані фронтовики, на яких у перші повоєнні роки, власне, і була зроблена основна ставка в ході поповнення кадрового резерву в органах різного рівня»[1, с.378].

Збірний портрет партійного посадовця Західної України в 1944 – 1945р.р. виглядав би так: комуніст з партійним стажем близько 10 років, українець 30-40 років, котрий приїхав зі Східної України, мав диплом про закінчення середньої або початкової освіти, з досвідом керівної роботи близько 5 років. Аналіз архівних матеріалів дає підстави для висновку, що вища та середня ланка управлінської структури західноукраїнських областей вирізнялася доволі невисоким рівнем освіченості. Ще однією з характерних особливостей партійно-радянської номенклатури визначеного нами відрізка часу була значна (майже порядок вища, ніж у східних областях України) плинність кадрів.

Аналіз архівних документів досліджуваного нами періоду дозволив зробити висновок, що у 1944-1945 рр., більшість партійних працівників були українцями за національною приналежністю. Однак, часто-густо приїжджі спеціалісти не володіли українською мовою, були українцями за паспортом і не вважали за потрібне пристосовуватися до нових обставин.

Низький освітньо-професійний рівень керівних номенклатурних працівників партійно-радянського апарату західних областей України, спонукав владу до організації різнорівневої системи партійно – політичної освіти. Партійні та радянські посадовці, починаючи від голови сільради і закінчуючи першим

секретарем обкому КП(б)У, мали змогу і зобов'язані були підвищувати свій політичний та професійний рівень на різного виду семінарах, курсах, у партійних та політшколах, партійних навчальних закладах обласного, республіканського та союзного підпорядкування. Варто зауважити, що процес активного становлення системи партійної та політичної освіти почав активно розвиватися від другої половини 1944 року.

Впродовж 1944-1945 років одним із найбільш важливих аспектів кадрової проблеми залишалося питання залучення місцевих кадрів у структури партійно-радянських органів влади. Визначено, що представники місцевого населення, як правило, залишалися поза рамками переліку партійних номенклатурних посад районного та обласного рівнів. Здебільшого вони виступали кадровим резервом для заповнення вакантних посад радянського сектору управління. Найчисельніше місцеве населення було представлене на рівні сільрад (посади голів та секретарів), районних та міських Рад депутатів трудящих. За місцевими активістами було залишено право обіймати посади заступників голів виконкомів Рад та керівників окремих відділів.

Серйозним поштовхом у напрямку вирішення проблеми на користь місцевого населення стала поява 10 липня 1945 року спеціальної постанови ЦК КП(б)У «Про підбір і висунення кадрів з місцевого активу населення західних областей України». Причиною її прийняття став той факт, що впродовж 1944 – першої половини 1945 років на районну керівну роботу з числа місцевого населення було висунуто всього 2% від загальної кількості працюючих в західних областях України. Однак, незважаючи на ініційовані владою заходи, у другій половині 1945 року кардинальних якісних зрушень у кадровій сфері не спостерігалось: партійні номенклатурні посади продовжували залишатися недосяжними для місцевих активістів.

До перспективних напрямків дослідження вказаної проблеми можна віднести проблему організації повсякденного побуту номенклатурних посадовців Західної України в 1944 - 1945 роках; визначення рамок їх професійної компетенції, в контексті чого – форм і методів її реалізації; масштаби залученості партійних та радянських функціонерів до антиповстанської боротьби. Так само детального опрацювання потребує тема функціонування господарської номенклатури, так званих силових структур тощо. Розширення хронологічних рамок дослідження так само сприятиме комплексному вивченню проблеми відновлення радянської влади у західних областях України всередині та другій половині 1940-х років.

Література:

1. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій; редкол.: С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін.; Голов. упр. держ. служби України; Ін-т історії НАН України. – К.: Ніка-Центр, 2009. – Т. 2. – 512 с.